

Posudek na diplomovou práci

Ekologie v plenkách: Návrat k látkovým plenám jako krok vpřed?

Bc. Tereza Stehlíková

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem používání látkových plen a internetovou komunitou žen „látkářek“. Považuji toto téma za významné nejen z perspektivy trvale udržitelného rozvoje a odpovědné spotřeby, ale i z hlediska péče o děti a zdraví, dále souvisí s širokou sociologickou oblastí zkoumající identitu, životní styl a hodnoty, ale třeba i se sociálními vazbami matek na rodičovské dovolené. Autorka označuje téma látkových plen za „triviální“ (s. 32), které se „nejeví zprvu akademicky“ (s. 37), ale já se domnívám, že jej není nutné podceňovat a volbu tématu naopak hodnotím velmi pozitivně. Líbí se mi, že diplomantka dává do kontextu rodičovství a udržitelný rozvoj, z toho hlediska, že TUŽ klade důraz na zohlednění potřeb dalších generací obyvatel (a tedy i našich dětí a jejich dětí).

Autorka zvolila vtipný a trefný název, který odpovídá tomu, že environmentální uvědomělost v oblasti dětské hygieny je u nás opravdu ještě na počátku a „v plenkách“. Zkoumá motivace matek pro volbu používání látkových plen a zároveň ji zajímá vztah používání látkových plenek a sociálních vazeb žen ve virtuálním prostoru. Klade si tři hlavní výzkumné otázky: „Kdo a z jakých důvodů se rozhodne používat pro své potomky moderní látkové pleny? S jakými reakcemi okolí se setkávají aktivní příznivci látkových plen? Jakou roli hraje internet a sociální média/sítě ve vzájemných interakcích „látkářek“?“ (s.6)

Diplomová práce je přehledná a dobře členěná. Na úvod představuje látkové pleny – jejich historii, typy plen, ale třeba i vývoj jejich používání a výroby v ČR. Dále se věnuje výhodám a nevýhodám látkových a jednorázových plen z hlediska životního prostředí, zdraví a financí. Používání plen kontextualizuje z pohledu udržitelného rozvoje. Výzkumnou část pak tvoří představení použité metody a rozsáhlejší analytická část, kterou lze rozdělit především na motivaci k používání látkových plen, reakce okolí a vztah k sociálním médiím.

V teoretické části autorka dobře rámuje svůj výzkum teoriemi udržitelného rozvoje a odpovědné spotřeby, ale chybí mi zde teorie a výzkumy k internetovým komunitám (o čemž je analytická část práce), více by se možná mohla věnovat i teoriím hodnot a životního stylu (v souvislosti s environmentálním vědomím).

V části metodologie autorka přiznává sympatie k používání látkových plen. Hodnotím kladně, že uvádí svou pozici vzhledem ke zkoumanému tématu. Autorka zvolila jako zdroj dat 10 polostrukturovaných rozhovorů s maminkami, které aktivně používají látkové pleny. Bohužel vzorek žen vybírala pomocí ankety na internetu (tzn. kdo odpoví na výzvu k výzkumu), která zkresluje výběr směrem k těm ženám, které jsou jednak aktivní na internetu a byly aktivní v určitou konkrétní dobu. Také zúžení vzorku pomocí „prostého náhodného výběru“ se mi nezdá šťastné. Pravděpodobností výběr se využívá v kvantitativním výzkumu, ale nikdy ne v kombinaci s anketou. Výběr v kvalitativním šetření je řízen snahou o saturovanost tématu vzhledem k výzkumným otázkám. Například otázku „kdo používá látkové pleny“ nelze pomocí

takto konstruovaného vzorku zodpovědět (přece to nejsou jen ženy, které debatují na internetu). Pokud však účast v internetových diskusích byla východiskem práce, pak mohly být výzkumné otázky specifikovány vzhledem k fungování matek ve virtuálním světě. Kladně hodnotím, že se jí do vzorku dostaly i ženy mimopražské, které by při metodě výběru nabalováním sněhové koule mohly absentovat. Ale pro zodpovězení všech výzkumných otázek tu chybí látkující osoby, které se neúčastní internetových diskusí nebo ani nevlastní počítač, nebo které nejsou ženy-biologické matky.

Autorka pro analýzu rozhovorů použila postupy otevřeného kódování ze zakotvené teorie, jejímž postupem je induktivní bádání, ne ověřování stávající teorie. To ale bývá při výzkumu problematické, neboť na začátku se již objevují výzkumné otázky, které se pak na datech zodpovídají. Autorka uvádí, že se v práci nesnaží o vytváření teorie; hodnotím kladně, že to přiznává, ostatně splnit takový úkol je složité. Uvádí, že jí jde o deskripci daného jevu – není to ale málo?

Jako vhodnější by se mi – i z hlediska výběru vzorku - zdála prvotní analýza již proběhlých internetových debat (které ostatně autorka sama označuje za specifické a odlišné od ostatních témat týkajících se dětí, jsou „ožehavé“, „bouřlivé“, vyvolávají „kontroverzi“) pomocí kvalitativní textové analýzy (induktivně). Na základě toho by bylo možné formulovat výzkumné otázky a pak teprve „dopátrávat“ a ověřovat chybějící data v rozhovorech, případně jiných zdrojích, jako například pozorování (neboť deklarovaná činnost a sebe prezentace na internetu se v reálu nemusí shodovat se skutečnými aktivitami) a s tím formulovat ne teorii, ale výzkumná tvrzení, která jsou zakotvena v datech, zároveň ale zpřesňují či reformulují stávající teorie k tématu.

Samotnou analytickou část autorka strukturuje podle výsledků otevřeného kódování. Musím říci, že mě potěšilo, že autorka v datech našla jako nejčastější motivaci matek pro používání látkových plen ekologické hledisko. Významnou roli ale hraje i zdravotní a finanční stránka a zdůrazněny jsou i emoce - pocity pohodlí, zábavy, spokojenosti, smysluplnosti, hrdosti a sounáležitosti s komunitou. Matky používající látkové pleny charakterizuje autorka na základě svého působení v roli administrátorky portálu eMimino.cz jako „sebevědomé ženy, které nemají problém jít proti většinovému proudu. Přemýšlejí o dopadech svého spotřebitelského jednání a dokáží věcně argumentovat, jelikož často musely odrazet slovní útoky neznalých a neinformovaných návštěvnic diskusního fóra.“ (s.7)

Vzhledem k tomu, že látkující rodiče (v tomto případě ženy) jsou stále minoritou, ve své lokalitě nemají často nikoho, kdo jedná stejně, tak se sdružují přes internet. Autorka zjistila, že internet je významný pro samotné rozhodnutí používat látkové pleny, pro upevnění názoru pro ženy, které se nedefinují jako „ekomatky“. Většina žen považuje internet za hlavní informační zdroj k tématu (s. 71), na druhou stranu dotazované ženy často uváděly, že k látkování je přivedla kamarádka. Co je tedy významnější – virtuální nebo reálné sociální vazby?

K tématu mohu přispět svou vlastní zkušeností – látkové pleny používám přes tři roky (už na druhé dítě) a nikdy jsem se neúčastnila žádné internetové debaty, ani pleny nepořídila přes internet, ale získala je darem, půjčením a zakoupením v kamenném obchodě (což je ovšem výhodou Prahy a Brna). Vůbec jsem neznala pojem látkářka, tak se domnívám, že to je etno-

pojmem z internetových diskusí. Navíc používám především obyčejné čtvercové pleny, jednak protože jsem jich 60 kusů zdědila a také nejrychleji schnou. V kontextu tohoto výzkumu bych se tedy označila za látkující (eko)matku „primitivistku“. Můj případ dokazuje, že přináležitost k internetové komunitě není pro používání látkových plen nutná. Nezpochybňuji, že internet je důležitý pro danou aktivitu, ale praxe používání látkových plen je širší a není závislá pouze na internetu.

Otázka „kdo používá látkové pleny“ mě zajímá – dají se vysledovat souvislosti se vzdělaností, profesí, věkem, místem bydliště, identitou („alternativní maminka“, „ekomatka“), nakonec i genderem? Může být například pro chudé ženy ekonomické hledisko motivem pro používání látkovek – ale jak to zjistíme, když takové ženy třeba nemají přístup k internetu?

V analytické části autorka používá hojně citace z rozhovorů. Konkrétní příběhy jistě text oživují, ale na mě působilo, že se opakují. Domnívám se, že v empirické části by bylo lepší více shrnovat vlastními slovy, text dokreslovat jen nejtypičtějšími citacemi a především interpretovat, srovnávat, hledat souvislosti jednotlivých výpovědí a dávat kódy do vztahů. Diplomantka píše, že usiluje o „poučenou deskripci tématu“, já osobně bych očekávala trochu přesah k analytičtějšímu způsobu prezentace dat, ale nevím, co je na katedře sociální ekologie zvykem.

Diplomantce se podařilo spojit teorii s daty v tom smyslu, že rozšiřuje teorii na základě svého výzkumu, když reformuluje pojem dobrovolné a záměrné skromnosti H. Librové na „uvědomělou obětavost“, kdy matky věnují svým dětem svůj čas v podobě péče o látkové pleny (a tím potažmo péči o jejich zdraví a v širším kontextu budoucnost).

Autorka pracuje s literaturou korektně, cituje i ze zahraničních zdrojů, odkazový i poznámkový aparát se značným množstvím zdrojů z internetu shledávám v pořádku. Diplomová práce je po formální stránce bez problému. Oceňuji podrobný slovníček látkových pojmů, protože zkratk a značek plen je velké množství. Ačkoli používám nejvíce „české čtverce“, zkratka čč mi byla neznámou.

Posuzovaná práce rozšiřuje dosavadní znalosti tím, že dává do souvislosti trvale udržitelný rozvoj a rodičovství, spojuje téma ekologické uvědomělosti, hodnot a životního stylu. Praktický přínos práce spatřuji nesporně na poli osvěty a společenské diskuse o problému, určitě bych ji doporučila publikovat (třeba na internetových diskusích) a šířit dál třeba v modifikované podobě. Autorku snad potěší, že jsem její práci (a to zejména obrazovou část o typech plen) již použila pro „zasvěcení“ kamarádky, která chce začít používat látkové pleny. Věřím, že pokud bude text použit dále k osvětě, tak autorka sníží svou ekologickou stopu o další tuny odpadu nerozložitelných jednorázových plen.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji bodové hodnocení 13-16 bodů.